

Povijest marčansko-svidničke eparhije i crkvene unije u Jugosla- venskim zemljama.

Historia episcopatus graeco-catholici Marčensis-
Svidnicensis et unionis ecclesiasticae in Jugoslavia

Dr. Janko Šimrak.

Summarium.

Praesens tractatus eo tendit, ut res gestas unionis Ecclesiarum in finibus Slavorum Meridionalium ob oculos ponat. Idem tractatus studiis archiviorum innititur. In hac prima parte disputatur de fontibus, qui in archivio archiepiscopali Zagrabiensi et in archivio Academiae Slavorum Meridionalium inveniuntur; de litteris episcopi graecocatholici Pauli Zorčić ad unionem Ecclesiae Orientalis cum Occidentali pertinentibus; de ceteris amplissimis fontibus historiae unionis. Deinde disputatur de secessione Uskokorum («Perfugarum») in Žumberak (Sichelburg), qui semper focum Ecclesiae graecocatholicae efficiebant et de eorundem statu religioso antequam de unione Ecclesiarum agi coeptum sit.

IZVORI I LITERATURA.

1. Nadbiskupski zagrebački arhiv — »Archivum almae Ecclesiae Zagrabiensis«.

Marčansko-svidnička grčkokatolička eparhija nalazila se od početka svoga osnutka u najužem dodiru sa zagrebačkom biskupijom i sa zagrebačkim biskupima, jer je bila organizirana na njezinom teritoriju. Radi toga nalaze se u zagrebačkom nadbiskupskom arhivu najbolji izvori za njezinu prošlost i za prošlost unije u našim zemljama uopće. Među pismima, što su ih zagrebački biskupi primali: »Epistolae episcoporum Zagrabienisium«, i među pismima, koja su oni pisali: »Epistolae missiles«, nalazi se najbolja građa za povijest unije. Osim toga sačuvana su neka dokumenta u istom arhivu među: »Ecclesiastica«, »Libelli supplices«, »Fundationalia«, »Politica«. U tom sam

arhivu radio nekoliko godina. Rad je bio otežan time, što sam po velikim svescima morao bez ikakva kazala tražiti isprave. Prepisao sam sva važnija dokumenta i ona čekaju u mene spremljena za tisak na bolja vremena, kad će papir i tisak biti jeftiniji. Prije mene je studirao ovaj predmet u istom arhivu poznati povjesni istraživač Radoslav Lopašić. Njegove prepisane isprave nalaze se u arhivu Jugoslavenske Akademije neuređene za tisak. Nakon mene studirao je povijest crkvene unije u nadbiskupskom arhivu Dr. Aleksa Ivić, koji je samo neka dokumenta objelodanio u »Vjesniku kr. zem. arkiva« u Zagrebu sv. II. god. 1916. i u godini 1917. i sve to preštampano u posebnoj knjizi pod naslovom: »Iz historije crkve hrvatsko-slavonskih Srba tokom XVII. veka«. Zagreb 1917. Dr. Aliksa Ivić ne griješi samo u tofne, što donosi samo one isprave, koje su mu više manje u arhivu pod ruku došle tako, da ne daje jasne slike, nego još više u tome, što se u pisanju povijesti nikako ne može otresti stanovitih političko-kulturnih upliva tako, da njegov rad vazda imade jednu tendenciju, koja se ne bi smjela pokazivati kod objektivnoga povjesničara.

2. Spisi zagrebačkih biskupa Benedikta Vinkovića i Petra Petretića o uniji.

Dvojica biskupa zagrebačke biskupije mnogo su se bavila pitanjem sjedinjenja. To su bili Benedikt Vinković i Petar Petretić. Apostolski nuncij na bečkom dvoru Caspar Matej naložio je 31. marta 1640. god. biskupu Vinkoviću, da mu pošalje opširnu informaciju o uniji i o marčanskim vladikama.¹ Vinković je ubrzo udovoljio toj želji i poslao opsežnu informaciju 14. juna 1640. godine. Ona se nalazi u nadbiskupskom arhivu »Ecclesiastica« XI. A Vol. II. n. 2/70 u originalnom konceptu pisana na dvanaest velikih stranica. Za arhiv Jugoslavenske Akademije prepisao ju je odavde Kukuljević, gdje se

¹ Nuncij piše biskupu, da je nedavno dobio njegova pisma od Kongregacije de propaganda fide, koja govore o postavljanju za vladiku Maksima Predojevića, koji je imenovan, ali nije potvrđen ni posvećen, barem ne zakonito, i koja je pročitao pred carem u posljednoj audienciji. Međutim, kako su informacije Vinkovićeve već stare gotovo godinu dana i kako su se sigurno prilike kroz to vrijeme znatno izmijenile, to ga moli, da mu pošalje o tom predmetu nove informacije. Pismo se nalazi u nadbiskupskom arhivu na čelu Vinkovićeve izvještaja.

ona nalazi pod signaturom: Codex No. DCCCCLXXXVIII. II. d 186. Puni je naslov ovom važnom spisu: »Benedicti Vinkovich, episcopi Zagrabiensis relatio et informatio de Valachis et episcopatu Valachorum seu Rascianorum legato apostolico ad aulam Caes. Viennensem anno 1640. data«. Na prednjoj strani napisano je: »1640. die 14. junii ratione episcopi et episcopatus ac conversione Valachorum. Informatio nova super fundatione episcopatus Vretaniensis pro Valachis in dioecesi Zagrabiensi et regno Sclavoniae residentibus facta, item de mediis circa conversionem eorundem Valachorum adhibendis. Ad Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Caspar Mathaeum, Archiepiscopum Athenarum ac Sanctae Sedis Apostolicae apud Caesaream et Regiam Maiestatem Ferdinandum Tertium cum facultate legatum et de latere nuntium, iuxta benignum eiusdem mandatum facta ac Viennam Zagrabia ad eundem Dominum nuntium per Reverendissimum Dominum Benedictum Vinkovich, episcopum Zagrabiensem, anno 1640. junii 14. transmissa«.

Vinković u svojoj relaciji govori: »De fundatione episcopatus Vretaniensis pro Valachis in dioecesi Zagrabiensi residentibus«, »De nomine et Statu moderni episcopi Valachorum (Maximi Pietrovich)«. Zatim tvrdi, da »praetacti clerici et laici Raschiani in dioecesi Zagrabiensi residentes non solum essent schismatici, ut ex praemissis patet, sed etiam in multis pravis dogmatibus haeretici«. Iza toga govori: »De scientia episcopi et sacerdotum, item de statu et moribus Valachorum« i o sredstvima, kako bi se svidnički biskup i njegovi vjernici obratili na pravu vjeru. Među inim sredstvima preporuča Vinković, da »in principio praedicti Valachi in suo graeco ritu reiectis et purgatis erroribus conservandi essent. Ubi vero errores et schisma relinquerunt, ut in rebus divinis magis informandi essent, paulatim et ritus graecus apud illos sepeliri posset, sicuti factum est in Istria, Piuka et Carsia nec non in dioecessi Segniensi in Lich et Draga Vinodolensi ubi similes Valachi et similibus ritu et erroribus impleti opera bonorum pastorum catholicorum relicto ritu Graecorum et erroribus reiectis seque non amplius Valachos sed Croatas appellant«. Isto tako im se imade za prvi početak dozvoliti upotreba staroga kalendara, jer oni zovu novi kalendar novom vjerom. »donec in rebus magis instruerentur, caeremoniis catholicis ma-

gis asuescerent. Quibus ita factis ipsimet futuris temporibus usum veteris calendarii postponerent et novi calendarii usum assumerent«.

Isti je Vinković napisao 1642. godine 20. julija kralju u Beč pismo, u kojem se ispričava, da on kod obraćenja Vlaha ne traži vremenitih koristi, kao što mu se prigovara. Pismo se nalazi u »Ecclesiastica« XI. A vol. II. 8/87. u nadbiskupskom arhivu. Taj je biskup iste godine sastavio protest protiv osnutka vlaškoga vladičanstva i imenovanja Maksima Petrovića vratanjskim vladikom. Original se nalazi u Archivum almae ecclesiae Zagrabiensis. Ecclesiastica XI. A Vol. II. n. 8/76. Na hrptu stoji napis: »Contradictio et inhibitio ratione episcopatus Valachici Vrataniensis intitulati in diocesi Zagrabiensi fundati. Item ratione collationis eiusdem episcopatus Maximo Petrovich, monacho Basiliano, per Ferdinandum Secundum facta«. Na koncu se nalazi pečat kaptola Čazmanskoga s primjedbom: »Lecta per capitulum. Gregorius Gorianzki, lector et canonicus Chasmensis manu propria«.

Petar Petretić poslao je caru i kancelaru u Beč 21. aprila 1662. g. prvi izvještaj po svom posebnom izaslaniku Matiji Slovenčiću.² Taj važni spis pod naslovom: »Informatio Petri Petretich, episcopi Zagrabiensis, de Valachorum in confiniis regni Sclavoniae degentium episcopatus origine, progressu et effectibus. Item si ultra tolerandus est, cui et qualiter conferendus ad hoc, ut fides catholica incrementum capiat et salus patriae minus periculi timeat« nalazi se u originalnom konceptu u nadbiskupskom arhivu. Prepis koncepta čuva se u arhivu Jugoslavenske Akademije. Petretić dosta opširno opisuje djelovanje prvih pet marčansko-svidničkih vladika i govori o bezakonjima, što ih oni čine sa svojim vjernicima.

U originalnom konceptu u nadbiskupskom arhivu »Ecclesiastica« XI. A vol. III. 8/153. i u prepisu u arhivu Jugoslavenske Akademije II. d 181 Codex n. DCCCCLXXXIX. nalazi se drugi izvještaj Petra Petretića pod naslovom: »Petri Petretich, episcopi Zagrabiensis relatio de episcopatu Svidnicensi anno 1667.

² Popratno pismo, što ga je Slovenčić dobio od Petretića, nalazi se u nadb. arhivu među: »Libelli supplices originales ad diversos scriptae. Tomus I. ad aulam n. 2.

caesari facta,« koju je poslao iz Varaždinskih Toplica dana 20. junija.

Vinković i Petretić su dva najzaslužnija zagrebačka biskupa, ali u pitanju unije učinili su velikih pogriješaka. Mjesto da su dobrom taktikom znali narod, svećenstvo i vladike uz sebe prigrliti i s njima lijepo postupati, oni su se odviše borili za to, da im novi siromašni doseljenici plaćaju desetinu; da narod prevedu na zapadni obred i da im vladike budu u svemu podložni kao njihovi vikari. Mora se već ovdje naglasiti, da je Sveta Stolica promatrala čitavo ovo pitanje s jednogá visokoga gledišta, da je u svakoj prilici branila samostalnost marčansko-svidničkoga vladičanstva i da je konačno njezino stanovište i pobijedilo. Krajiški zapovjednici, koji su imali pred očima samo to, da na granici prema Turcima organiziraju dobru vojsku, nastojali su da doseljenike što više zadovolje i zato su im isposlovali privilegija od kralja. Tako su se na jednoj strani našli kao zaštitnici doseljenika austrijski generali i kralj, a na drugoj su strani bili zagrebački biskupi i hrvatski staleži kao njihovi protivnici. Dakako da je to bilo od sudbonosne važnosti po daljnji razvitak doseljenika u plemenskom i vjerskom pravcu.

Izvjestaji Vinkovića i Petretića sadržavaju dragocjenu građu za historiju marčansko-svidničkog vladičanstva, ali se mora naglasiti, da oni dosta toga pogriješno prikazuju sa svrhom, da očuvaju neokrnjenu svoju crkvenu i svjetsku jurisdikciju. Oni nisu računali sa golim činjenicama nego više s nekim starim pravima, koja nisu ništa vrijedila protiv novo stvorenoga stanja.

3. Poslanica Pavla Zorčića.

U arhivu Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti nalazi se pod signaturom IV. C. 46. Codex n. DCCCXIV. spis pisan crkvenom ćirilicom, koji nosi naslov: »Poslanica Pavla Zorčića, jerodjaka i kasnijega vladike s opravdanjem, zašto je ostavio vjeru istočnu a sjedinio se sa zapadnom. pisana g. 1663.« Spis je sastavljen u crkveno-slavenskom jeziku na šest listi u veličini običnoga arka, a napisao ga je »griješni ierodiakon Paysei Zorčić« u Zagrebu. Pavao Zorčić stupio je u mladim godinama u manastir Svetoga Mihajla u Marči, koji je bio ujedno i sjedište Marčanskih vladika. Iz poslanice se razabira, da je iguman manastira u ovo vrijeme bio »jeretikom« i zato je Zorčić

ostavio manastirske zidine i pošao u Zagreb, gdje ga je lijepo primio pod svoje okrilje zagrebački biskup Petar Petretić. Dok je boravio u Zagrebu, napisao je poslanicu, koja ima biti odgovor na jedno pismo nekoga jerodakona, u kojem je Zorčiću prebacio, da je »zakonoprestupnik« i da je zabacio kršćanski zakon. To je pismo dalo povoda Zorčiću, da je napisao poslanicu. Svojemu protivniku na početku piše: »Priemam rukopisanie Tvoie i razumel iesam, što mi pišeš oy niem emuže načelo lažno i srjeda, v konciže njest istina,« a zatim mu tumači, kako su se na istoku kod oholih Grka vazda javljala krivovjerja, a Rimljani su vazda čuvali nepokvarenu nauku. Ponajprije je ustao nečastivi Arije, koji je hulio na Sina Božjega i ubrzo zasijao bezbožnu nauku po istočnim stranama. Iza Arija došao je krivovjerac Makedonije, Nestorije i Eutihije. Zorčić nadalje opširno govori o Origenovom krivovjerju, o ikonoborcima, o izlasku Duha Svetoga od Oca i Sina i o florentinskom koncilu. Jakim dogmatskim dokazima dokazuje katoličku nauku o izlasku Duha Svetoga od Oca i Sina. Još raspravlja o kvasnom i beskvasnom kruhu na liturgiji, o čistilištu, o primatu rimskoga biskupa. U svim ovim pitanjima pokazuje mladi monah veliku okretnost i dobro bogoslovsko znanje. Ni danas ne donosi polemičko-dogmatsko bogoslovlje bolje obrane katoličke nauke. Poslanica Pavla Zorčića je jedini veći spis, kojim nam je ostao sačuvan od prvih marčansko-svidničkih vladika. On je za nas to važniji, što se njime otvara novo doba unije. Pavao je Zorčić prvi od svećenika i vladika istočnoga obreda, koji je na osnovu znanstvenoga istraživanja i studiranja upoznao katoličku nauku. On će odrješito poći tim putem i spasit će za crkveno jedinstvo ono, što se u onim teškim prilikama, moglo spasiti. Kako će kasnije opširnije govoriti o radu Pavla Zorčića i o njegovoj poslanici, to će biti dosta, što se o tome na ovom mjestu kazalo.

4. Ostali izvori za povijest crkvene unije.

U arhivu Jugoslavenske Akademije nalazi se spis: »Valachicae gentis in regno Croatiae illocatae excessuum ac episcoporum ritus graeci eadem praefectorum notitia historica descripta ex manuscripto patrum Societatis Jesu ab anno 1666.—1670.« U istom arhivu u Lopašićevoj kolekciji nalazi se i izvještaj vicegeneralaj grofa Josipa Ivana Herbersteina o istočnoj crkvi i biskupiji svidničkoj ili Vretanjskoj.

Na ovom mjestu treba spomenuti i »Notitiae Praeliminares« Baltazara Krčelića, u kojima se na str. 433.—436. govori o vlaškim privilegijama u Ugarskoj, na str. 437.—439. o molbi Isaije Đakovića, metropolite rascianskoga, na carski dvor, u kojoj traži povlastice za svoj narod. O istim privilegijama govori se u starom prepisu, koji se nalazi u nadbiskupskom arhivu »Ecclesiastica« VI. n. 8/303 i koji sadrži privilegija data od cara Leopolda g. 1695. 4. marta. Kod spomenutoga »Balthazaris Adami Kerceselich de Corbavia: De regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae notitiae praeliminares« (Zagrabiae typis Antonii Jandera) na strani 431.—433. nalazi se pod naslovom: »Jurisdictio Graeci ritus unitorum episcopi« kratka povijest sjedinjene marčansko-svidničke episkopije.

U Gašjevoj knjižnici u svučilišnoj biblioteci Sign. S. M 10. B. 28. pod naslovom »Opuscula Varia ex historia patria« nalazi se spis »De Episcopatu Svidnicensi. Responsi conceptus ad intimatum cancelariae Hung. sub numm. 5181. (finis desideratur) Autogr.« To je koncept predstavke na devet listova na ~~pele~~ ispisanih u 4. Bit će predstavka zagrebačkoga biskupa Klobušickoga izradena od Krčelića god. 1775. Manjka joj svršetak (cfr. Tadija Smičiklas u predgovoru k »Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium Vol. XXX. Scriptores vol. IV. Balthasari Adami Kerceselich Annuae 1748.-1767. Zagrabiae 1902. Sumptibus Academiae scientiarum et artium pag. LV.) Ova se predstavka nalazi i u arhivu Jugoslavenske Akademije II. b. 149. u prepisu pod naslovom: »Miscellanea historica«.

O marčanskoj grčkokatoličkoj eparhiji i o uniji nalaze se neka dokumenta u ovim štampanim djelima: Theiner Augustinus. Vetera monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta et collecta. Edidit Academia scientiarum et artium Slavorum Meridionalium. Zagrabiae ex officina societatis typographicae 1875. tomus secundus: str. 116. 117. Petar Antonije, trojanski biskup i apostolski nuncij u Gracu preporuča u dva lista od 10. i 19. septembra 1611. kardinalu Borghesiju biskupa Simu Vratanju, koji želi preći u jedinstvo s katoličkom crkvom; str.

284. rimska kongregacija De propaganda fide daje upute g. 1771. 10. marta apostolskom nunciju Viskontiju, kako će poraditi da se ukine nesjedinjena episkopija u Karlovcu (gornjo-karlovačka sa sjedištem u Pakracu); 306.307., gdje se radi o osnutku grčkokatoličke biskupije u Križevcima.

Nilles Nicolaus S. I. *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesie orientalis in terris coronae S. Stephani. Oeniponte typis et sumptibus Feliciani Rauch 1885. volumen II. 701.—818.; 1058. 1059.* Nilles donosi ponajprije »Memoriale cancellariae regiae Hungarico-aulicae« iz god. 1751. i neka druga dokumenta o svidničkoj eparhiji i njezinim titulima (703.—729.). Zatim donosi u izvancima »Officii dioecesanii Crisiensis relatio et respective demissa opinio super regulatione episcopatum graeco-catholicorum per Hungariam, in specie de episcopatu Crisiensi: conformiter ad benigno-gratiosa Intimata de dato 27. Martii 1810.« To je memorandum biskupa Konstantina Stanića (730.—775.). U trećem dijelu (776.—818.) donosi neka dokumenta o radu isusovačkoga reda oko unije. Dokumenta se njegova protežu ponajviše na osamnaesto stoljeće, dok se o počecima unije i o šesnaestom vijeku malo govori.

Fiedler, Joseph. *Beiträge zur Union der Valachen (Vlachen) in Slavonien und Syrmien.* Wien. (Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei. Karl Gerolds Sohn) 1867. p. 13.—41.

Fiedler, Joseph. *Die Union der in Ungern zwischen der Donau und der Drau wohnenden Bekenner der griechisch orientalischen Glaubens.* Wien (Karl Gerold's Sohn) 1862. p. 8—16.

Fermendžin, E. O. Rafo Levaković i Vlasi u Hrvatskoj. *Starine.* Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija. Zagreb 1888. Knjiga XX. p. 22.—32. Ovdje je prikupljen dragocjeni materijal, koji nam crta rad Levakovićev oko unije.

Reba, Dane. *Izbornik za crkveno pravne odnose različitih katol. obreda s obzirom na istočno-katoličku crkvu u Hrvatskoj (Enchiridion constitutionum, decretorum, dispositionum, declarationum, instructionum selectiorum mutuum rituum catholicorum relationem ecclesiae orientalis ca-*

tholicae in Croatia conspectumque contractum illustrans), Križevci 1911. 4° p. XXII. + 187. Premda se u ovoj knjizi radi ponajviše o pravnim odnosima, ipak se nalaze ovdje ondje isprave, ponajviše iz osamnaestoga stoljeća, koje imadu i za povijest unije vrijednosti.³

Schwicker, I. H. Zur Geschichte der kirchlichen Union in der Croatischen Militärgrenze. Eine geschichtliche Studie nach den Acten des Archives der ehemaligen königlich ungarischen Hofkanzlei. Archiv für österreichische Geschichte herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien 1875. (Karl Gergod's Sohn) Band 52. p. 277—400. Schwicker je na koncu študije p. 368.—400. dodao 19 što izvornih, što neizvornih u prepisu dokumenata o uniji u Žumberku u osamnaestom vijeku. Velika je i neoprostiva griješka u ovoga pisca, što bi svom silom htio da na osnovi 19 dokumenata sastavi povijest unije u Žumberku, a još je veća u tom, što ova dokumenta krivo tumači prema svom subjektivnom mišljenju. On ne traži istorijske objektivne istine. Učenjak Nilles kaže o Schwickeru: »Zur Verbreitung der von Csaplovics zusammengetragener Irrthümer und Endstellungen hat unter allen neuen Schriftstellern Schwicker am meisten beigetragen.«⁴

Pojedine isprave nalaze se u ovim spisima:

Vjesnik zemaljskoga arhiva. Uređuje dr. Ivan pl. Bojničić Kninski. Zagreb. God. XV. (1913.) p. 102. 103.; god. IX. (1907.) p. 115.—147. (Ivić dr. Aleksa. Dolazak Uskoka u Žumberak)⁵; Arhiv za povesnicu jugoslavensku. Uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. Zagreb 1852. knjiga II. p. 427. 428. (pismo Tome Krōna, ljubljanskoga biskupa od 1.

³ Confer Acta academiae Velehradensis. Annus VII. Pragae Bohemorum 1911. p. 249.—251.

⁴ Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck 1884. p. 830. Isti učenjak nabraja mnogo toga, što je Schwicker od Csaplovicsa prepisao, i veli: »Id totum contra manifestam veritatem historicam vehementer repugnat« (Symbolae op. c. II. 712.).

⁵ Kralj Ferdinand piše svojoj supruzi Ani o nastanjenju Uskoka u Vivodini. Dr. Ivić krivo drži (p. 140.), da se pod »Hertzogthumb« imade razumjeti mjesto »Hercegovina«. To je Vivodina blizu Žumberka.

oktobra 1629., u kojemu piše Vilimu Lammermannu, kako bi se mogli Uskoci obratiti na katoličku vjeru); *Fermendžin, Eusebius. Acta Bosnae potissimum ecclesiastica. Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Zagrabiae 1892. vol. XXII. p. 384. 385.* (Rengjić Albert, apostolski vizitator, šalje se s potpunom vlasti k Uskocima u Kranjskoj, Hrvatskoj i Slavoniji); *Sladović, Manojlo. Povjesti biskupijah senjske i modruške i krbavske. Trst 1856. p. 431—445.*⁶

Od godine 1908.—1918. radio sam na ovoj raspravi u arhivu Jugoslavenske akademije i u arhivu zagrebačke nadbiskupije i evo iznosim pred širu javnost rodove svoga rada.

Držim, da mi je dužnost da na ovom mjestu istaknem, kako mi je velike usluge učinio preč. gosp. Janko Barle, ravnatelj nadbiskupske kancelarije u Zagrebu, za vremena proučavanja nadbiskupskoga arhiva. Isto se tako sjećam s velikom zahvalnosti na pokojnoga predsjednika Jugoslavenske Akademije Tadiju Smičiklasi, koji mi je pokazao put u ovoj raspravi i ulio mi oduševljenje za rad.

5. Seoba Uskoka u Žumberak god. 1530.

Da uzmognemo razumjeti povijest marčansko-svidničkoga vladičanstva, moramo barem nekoliko riječi kazati o seobi Uskoka u Žumberak, koji je bio središte unije.⁷

U prvoj polovini šesnaestoga vijeka bile su turske navale na gradove na Uni i na jugu Velebita sve žešće. U oči Spasova dana 28. maja 1522. pao je u turske ruke tvrdi grad Knin, a malo za tim i grad Skradin. Na jugu Velebita opirao se još jedino grad Klis navalama turskim. Austrijski nadvojvoda

⁶ Donosi ova važna dokumenta: biskup zagrebački Domitrović dariva Simi Vratani, koji je prešao na katoličku vjeru, zemljište Marču 1618. god. (p. 431.—433.); Benzoni imenuje Teofila Pašića generalnim vikarom svih sjedinjenih u senjsko-modruškoj biskupiji 1739. g. (433.—434.); pismo bihačkih građana kranjskom kapetanu Kacijaneru o kršćanima, koji žele prijeći na kršćansku stranu g. 1530. (p. 438.); pismo plaškog vladike Nenadovića g. 1745. zagr. biskupu o Branjugu, banskom namjesniku (439.—440.); carske odredbe za nesjedinjene (440.—443.); prosvjedno pismo dvojice župnika g. 1736. protiv instalacije plaškog vladike (443.—445.).

⁷ O seobi Uskoka u Žumberak i uopće o povijesti Žumberka izradio sam prije 1917. g. opsežnu radnju, koja čeka na tisak.

Ferdinand pobjeao se sada i za svoje pokrajine: Kranjsku i Štajersku. Radi toga je poslao iza pada Skradina svoga vojvodu grofa Nikolu Salmu u Hrvatsku, da bude na pomoć hrvatskomu banu Ivanu Karloviću. U proljeće 1523. g. preuzeo je nadvojvoda Ferdinand sam u svoje ruke obranu hrvatske krajine i hrvatskih tvrdih gradova na granici prema Turskoj. Osobito mu je bilo stalo do toga da vazda drži na granicama povjerljive i marljive uhode, koji su dojavljivali namjere Turaka, okupljanje i kretanje njihove vojske. Turci su to dobro znali i zato su na kršćane budnim okom pazili i stali ih jače progoniti nego ikada do sada. Kuripešić, pratilac i tumač latinskoga jezika kod poslanstva, koje je 1530. g. poslao Ferdinand sultanu Sulejmanu u Carigrad i kojemu je na čelu bio Nikola Jurjšić i Josip Lambert, namjesnik u Kranjskoj, pripovijeda u putopisu, da su Turci do sada dosta dobro postupali s kršćanima u Bosni, »ali sad ove godine, nakon što je Turčin osvojio najveći dio Hrvatske i veliki dio Ugarske podložio, počeo je oba spomenuta plemena (katolike i pravoslavne) jače teretiti i novim dancima mučiti. Najprije započe s tim, što po turskom običaju uzima svake godine iz svakoga mjesta troje, četvero ili petero muške djece, a uz to bira najljepše i najokretnije . . . . . Drugo uzima svake godine od osobe stare i mlade posebni porez od 30 ili 40 aspra. Treće uzima nekoliko aspra na svaku glavu stoke, na svaku njivu, vrt, livadu, gumno i na svaka vrata u kući tako, da se prevršuje svaka mjera. Uz to im Turčin ne da crkve popravljati, niti im dopušta da nove zidu, jer misli, da će ih tako prisiliti, da se poturče. S toga su pomenuti kršćani obiju plemena vrlo nezadovoljni i može se misliti, da bi se jako rado u kršćanska mjesta preselili.«⁸ Dalje pripovijeda Kuripešić, da su ih kršćani lijepo primali u svojim domovima, da su im kazivali svoju krutu nevolju. Kad su bili s njima na samo, počеше im govoriti, da željno očekuju Kristovu pomoć, koja će ih izbaviti

⁸ Rad Jugoslavenske Akademije Zagreb 1881. knj. LVI., 140—196. Naslov je putopisu: »Itinerarium Wegrayss kün. May. potschaft gen Constantinopel zu dem Türkischen keiser Soleyman, anno XXX.«. Putopis imade 32 lista u osmini i deset drvoreza ponajviše bosanskih gradova. Naštampan je god. 1531.

iz turskoga tiranstva. Najgore im je to, što moraju pod silu u boj protiv kršćana.⁹

U ljeti g. 1530. došao je iz Unca jedan Uskok u Bihać i upozorio tamošnje kršćanske čete, da Turci dobro znadu za njihovu namjeru da provale u Tursku i da odande dovedu sa sobom što veći broj kršćana. U ovom slučaju radilo se o kršćanima oko Unca, Glamoc̃a i Srb̃a, koji su stajali u dogovoru s kršćanskim zapovjednicima na granici glede seobe, jer više nisu mogli podnositi turskih zuluma.¹⁰ Početkom septembra te godine bilo je već sve ugovoreno, kako oni imaju prebjeći na kršćansku stranu. Sada nije bilo časa častiti. Ovi su kršćani ili morali što prije, pa makar i pred zimu, prebjeći na kršćansku stranu ili očekivati strašnu osvetu bijesnih Turaka. Oni su izabrali ono prvo. I doista već 9. septembra 1530. g. javlja ban Karlović iz Mutnice kapetanu Katzianeru, da će naskoro barem pedeset porodica Vlaha prebjeći na kršćansku stranu i da su oni dobri vojnici.¹¹ Dana 14. sep-

⁹ Kuripešić veli, da su u Bosni tri narodnosti i tri vjere: prvo su stari Bošnjaci, koji su rimsko-kršćanske vjere, drugo su Srbi, koji se zovu Vlasi. »Ovi dolaze iz Smedereva i Beograda, a vjere su Sv. Pavla. Mi ih držimo za dobre kršćane, jer ne nalazimo da imade kakva razlika između njihove i rimske vjere.« Treći narod i treća vjera to su pravi Turci. Kuripešić je krivo zabilježio za pravoslavne, da su vjere sv. Pavla. To je valjda po tomu mislio, što ne priznaju sv. Petra za nasljednika Hristova, pa je mislio, da su pristaše drugoga od prvih apostola sv. Pavla. Sekta Pavlinaca ispovijedala je dualizam Manisov i Marcionov. Zbacila je svećenstvo i sakramente, slike i kipove. Pripisuju joj licemjerstvo i veliku čudorednu pokvarenost. Sami su se nazivali »kršćanima« za razliku od »Rimljana«. Ime dobiše odatle, što su iskazivali posebno štovanje sv. Pavlu, čije su poslanice uz evanđelje sv. Luke pribrajali Sv. Pismu. Kuripešić dakle nije mogao misliti na ove Pavlince, jer veli za pravoslavne, da su dobri kršćani i da među njihovom vjerom i katoličkom nema nikakve razlike. Ni na Bogumile nije mogao misliti, jer su s njima, u koliko se do ovoga vremena nisu poturčili, Turci dobro postupali. O Pavlincima cfr. Döllinger. Beiträge zur Sektengeschichte des Mittelalters I. (1890.).

¹⁰ Franz Schumi, Archiv für Heimatskunde II. 176. prema Katzianerovoj korespondenciji u kranjskom zemaljskom arhivu. Dana 26. istoga mjeseca javlja Ivan Lenković, zamjenik zapovjednika bihačke tvrđave, da su na kršćansku stranu uskočila trojica odličnih Turaka (kršćana iz Turške) cfr. Schumi ibid.

¹¹ Monumenta spectatia historiam Slavorum Meridionalium. Volumen XXXV. (Monumenta Habsburgica regni Croatiae, Dalmatiae, Slavoniae vol. I. collegit et redegit Aemilius Laszovski). Zagreb 1914. p. 411.

tembra javlja Karlović istome Katzianeru, da su Uskoci već stigli na kršćansku stranu.¹² To isto piše podkapetan bihačke općine P a v l e R e b r o v i ć sa svima plemićima bihačkim, sa župnikom i sa svim svećenstvom i sa svim građanima, da su Uskoci došli na kršćansku stranu pod vodstvom Vladislava Stipkovića i da su trećega dana iza svoga bijega preko granice kod Bihaća potukli jednu tursku četvu koja je po svoj prilici pošla za njima u potjeru.¹³

Uskoci su prebjegli s porodicama i sa svim imanjem, koje su mogli sa sobom ponijeti. Silom su morali probiti turske straže na granici. Na čelu im bijaše spomenuti Vladislav Stipković, glamočki vojvoda, a s njime su bile mnoge harambaše, koje su se po gorama potucale boreći se za krst časni i slobodu zlatnu. Dok su oni bili u Turskoj, obećavali su im zlatna brda i doline, a kad su prešli na kršćansku stranu, svi su ih prezreli i ostavili. Siromašni narod nalazio se u najvećoj bijedi bez kuće i kućišta. Našao se ipak jedan odlični hrvatski velikaš u osobi I v a n a K o b a s i ć a, gospodara grada Brekovice i Žumberka.¹⁴ On im je davao potpore u živežu i novcu i na

---

Tu se govori, da će uskočiti »multi vel quinquaginta homines cum familiis«. I Krčelić je otisnuo ovaj list u djelu: »De regnis Dalmatiae, Croatiae, Sclavniae notitiae praeliminares op. c. 343., 344.; Schumi, Archiv I. 130.

¹² M o n u m e n t a XXXV., 415., 416. Karlović moli u pismu, da se Uskocima dadu što prije naselja, jer da su oni »prvaci među vojnicima i poglavice Vlaha, koji su mnogo škodili ovome kraljevstvu i Koruškoj, dok su bili u Turskoj. Sada su se vratili k vjeri kršćanskoj i što god su zla učinili kršćanima, to će nadomjestiti dobrotom i proljevanjem krvi protiv Turaka... Tako ćemo moći kroz neko vrijeme osigurati ovu krajinu, jer sada nije nitko toliko pustošio ovo kraljevstvo i druga kraljevstva kao upravo ovaj vlaški narod.

¹³ M o n u m e n t a XXXV. 418., 419.; Kerceselich, Notitiae praelim. 350. U pismu se uvjerava da Uskoci nisu prebjegli radi prevare nego, da valjano i pošteno služe kraljevstvu.

¹⁴ Kobasići su držali grad Brekovicu na Uni, koji je bio udaljen od Bišća u sjevernom pravcu tri dana hoda. Najstariji Kobasići, koji se spominju kao gospodari Brekovice, bijahu 1488. braća Matko i Jurko. Početkom šesnaestoga vijeka upravljao je tim gradom Andrija Kobasić, a poslije njega Ivan. Na saboru u Cetinu 1527. birao je Ferdinanda među ostalim i »Ioannes Kobazych de Brikowicza« (Monumenta vol. XXXIII. Acta Comititalia regni Croatiae, Dalm. et Slav. vol. I. Dr. Ferdo Šišić. Zagreb 1912., 50). Kod podjele konjanika pripalo je Kobasiću od 800 15. (ibid. 64.). God. 1526. bio je Ivan Kobasić na čelu poslanstvu, koje su hr-

koncu ih je naselio na imanjima grada Žumberka i to u jugoistočnom kutu današnjega okružja na teritoriju župa Grabar i Pećno. Jedan se dio Uskoka naselio u susjedstvu grada Ozlja, koji je tada pripadao Stjepanu Frankopanu, dakle na teritoriju današnjih župa Kašt, Sošice i Pećno. Da li su se Uskoci zimi godine 1530. naselili i u sjevernom i sjeverno-istočnom dijelu žumberačkoga okružja na teritoriju današnjih župa Mrzlopolje i Stojdraga, teško bi bilo reći.¹⁵ Samo znamo to, da se opat

vatski velikaši poslali caru u Augsburg. Ferdinand je poslanstvu doznačio hiljadu forinti, koji su se imali među velikaše razdijeliti. Tom je prilikom Kobasić dobio i grad Žumberak, da se imade kamo sklonuti, ako Turci zauzmu Brekoviću. Do toga vremena bili su gospodari Žumberka plemići Semići. (Lopašić Radoslav, Bihać i bihaćka krajina. Zagreb 1890. 123—131; Schumi, Archiv II. 174—175.; Vaniček Fr., Spezialgeschichte der Militärgrenze I., 1—14. — Sa Kobasićima u Žumberak došla je po svojoj prilici i većina žumberačkih čakavaca u današnjim župama Kalje, Oštrc i Podžumberak. Rimokatolici žumberački po jeziku su ikavci. Jedni od njih govore »što«, drugi »kaj«, a drugi opet »ča«. Muškarci govore većinom »što«, a žene »ča«. Većinu žumberačkih rimokatolika moramo pribrojiti čakavskom narječju (cfr. Skok Petar, Mundartliches aus Žumberak [Sichelburg] Archiv für slavische Philologie XXXII. Berlin 1911. 363—383.). Čitava hrvatska okolica u provincijalu govori kajkavskim narječjem. Već nam ovo dokazuje, da su se oni ovamo doselili. Ta se seoba izvršila prije seobe Uskoka. Županić veli, da su došli iz okolice Bihaća, iz Bosanske Krajine, gdje je u 15. i 16. vijeku vladao čakavski govor (Županić Dr. Niko Žumberčani i Marindolci. Beograd 1912., 5—8). Ovo Županićevo mišljenje moglo bi se samo u toliko prihvatiti, da je Bosanska Krajina bila prolazna domovina, u koju su se oni doselili s juga od Jadranskoga mora, jer mnoge riječi odaju, da su oni živjeli u primorju, gdje su došli u dodir s romanskim elementom. Lopašić (Žumberak. Zagreb 1881.) drži, da su žumberački rimokatolici starosjedioci. Smičiklas (Povijest Hrvatska II., 128) misli, da su nekogi žumberački rimokatolici došli iz Senja. To će biti manje vjerojatno, ko što je posve neosnovano, da su žumberački Uskoci došli iz Senja nakon 1617.

Kobasić je sa svojim sinovima imao mnogo muke da spase Žumberak od navala Petra Erdödijsa, Jastrebarskoga vlastelina, samostana u Pletarju i Kostanjevici (cfr. Monumenta XXXV. 277.—278., 347.; Schumi, Archiv II., 179., 180. prema korespondenciji Katzianerovoj, koja se čuva u kranjskom zem. arhivu).

¹⁵ Kobasić piše u pismu od 7. oktobra 1530. Katzianeru među ostalim i ovo: »... bojeći se, da se (Uskoci) opet ne povrate u svoju staru domovinu iz ove krajine, videći, da su ih svi prezreli i ostavili, u tom sam, koliko mi je bilo moguće, poslužio kraljevskom veličanstvu podupirajući ih i živežem pomagajući. I evo poslao sam ih u grad Žumberak (Monumenta XXXV., 432., 433.). Da su prve uskočke familije bile naseljene u današnjoj

kostajničkoga samostana prepirao s Kobasićem radi nekih imanja žumberačkoga vlastelinstva. Možda je ova razmirica odatle nastala, što je Kobasić u blizini toga samostana naselio Uskoke, koji su mu bili nemili gosti i zato ih se želio na svaki način riješiti. Da su oni bili nemili gosti, svjedoči napis na ulazu u nekadašnji samostan u Kostanjevici, koji tamo još danas stoji i koji glasi: »Nec fures, nec latrones, nec Valachi intrabunt in regnum coelorum«.

župi Grabar i Pečno, vidi se iz pomenutoga pisma Kobasićeva u kojem moli Katzianera, da izda strogi nalog kastelanima Erdödijevih imanja oko grada Lipovca, da puste u miru Uskoke. Matija Tatarić i Franjo Domonjaj iz Jastrebarskoga u svom pismu Katzianeru od 8. listopada ograđuju se protiv naselja Uskoka u Žumberku, jer bi se odatle mogla dogoditi mnoga zla (Monumenta XXXV., 434). U istoj stvari piše ponovno Kobasić Katzianeru 16. oktobra (ibid. 437). Kastelani odvrcaju 2. novembra i traže od Katzianera, da makne »turske Vlahe« iz onoga kraja, jer ih oni ne će u miru pustiti (ibid. 443). Potpis kastelana glasi: Franciscus Domonyay et Mathias Thatharych, castellani in Okych, Lippovecz et Jaztrebarszka«. Medutim siromašne Uskoke nisu progonili samo Jastrebarski grofovi nego se njima pridružio i Stjepan Frankopan, gospodar Ozlja. Gaspar Karšan, kapetan u Metlici, piše Katzianeru 23. oktobra 1530. da je Juraj Gušić, upravitelj Stjepana grofa Frankopana, izjavio, da će se jednoga dana podignuti i »Uskoke zajedno sa ženama i djecom podaviti, ako ih Kobasić tamo naseli« (ibid. 411). Iz ovoga se vidi, da je jedan dio Uskoka iz prve seobe bio naseljen u blizini Ozlja, dakle na zemljištu današnjih župa Kašt i Sošice.

U urbatu žumberačkoga vlastelinstva od godine 1531., dakle nakon prve seobe, spominje se »Petznu« (Pečno) sa 8 selišta, »Golaickh« (Goljak) sa 4 selišta, »Draschbergkh« (Drašći Vrh) sa 6 selišta. U istome se urbaru spominje »Sopoth« (Sopote) sa 7 selišta, »zu der nidern Sutschitz« (Sošice) sa 4 selišta. U tim selima žive danas gotovo isključivo grkokatolici, dakle Kobasić je ta selišta i druga u njihovoj okolici dao Uskocima iz prve seobe. Medutim svi Uskoci nisu mogli biti smješteni na imanjima Žumberka, nego su jedni ostali sa svojom stokom u južnoj Kranjskoj, gdje su dobili badava pašu (Schumi, Archiv I., 134). Druge je Katzianer uzeo kao martoloze u vojsku i nastanio ih u Vinici na Kupi. Oni su četovali u Turskoj. Sav plijen je pripadao njima. Radi toga se tuže na Katzianera, što im prebacuje, da mu od plijena nisu »ništa darovali«, i na kneza Jurja Zrinjskoga, što im je oteo »jednu ženu Turkinju i poslao je na njihovu sramotu u Tursku«. Sve sužnjeve, što su ih iz Turske doveli, pokrstili su osim one žene, koju su darovali Lambergu (ibid. 463). Potpisali su se u pismu: »Martulozi«.

6. Daljnje seobe Uskoka u Žumberak.

Spomenuli smo, da su prvi Uskoci došli iz krajeva oko **U n c a, G l a m o č a i S r b a**, dakle sa sjevernoga podanka **Dinare planine**.¹⁶ Međutim treba naglasiti, da to nije bila njihova stalna domovina nego da su oni tu bili došljaci sa juga. To najbolje pokazuje njihov jezik, koji imade mnogo romanskih riječi¹⁷, a osim toga za neka se imena zna, da potječu sa juga Dalmacije.¹⁸

Iza ove prve seobe redale su druge jedna za drugom. Tako je ljeti u godini 1531. zabilježena velika seoba Uskoka iz porječja rijeke **C e t i n e** u Dalmaciji, dakle s južnoga podanka **Dinare planine**.¹⁹ Ovi su živjeli u najvećoj bijedi u krajevima južne Kranjske od 1531.—1534. g.²⁰, dok nije konačno otkup-

¹⁶ Rijeka Kupčina dijeli danas Žumberak na dva dijela. Na desnoj strani u općini Sošice stanuju tako zvani »fužinari«, a na lijevoj »maslari«. Ime »fužinari« potječe po svoj prilici iz vremena Marije Terezije, koja je odredila, da se u Žumberku podignu tvornice željeza. Budući da su ljudi imali raditi u pećima-furunama, prozvani su furundžije, a od toga nastade kraća riječ »fužinari«. »Maslari« dobiše svoje ime odatle, što su timarili stoku, pravili maslac, sire sirili i prodavali po okolišnim mjestima u Kranjskoj i Hrvatskoj. »Maslare« zovu još i »skorupanima«, jer su uvijek imali u stapu skorupa i jeli mlaćenicu. I jedni i drugi čisti su štokavci, ali pokazuju dosta velike jezične razlike, osobito, što se tiče akcenta. »Fužinari« govore čistim hercegovačkim narječjem: Našô, prošô, kázô, a »maslari« imadu stari naglasak i stare oblike u govoru. Oni govore: našâ, prošâ, došâ, blja, tûka, pûka, 'vâj, 'nâj, vodê, dâj mene, kablîna, bublîna, lisîca. U selima Sopotama, Kekićima i Sošicama, koja stoje na granici između »maslara« i »fužinara« govori se pomiješano »maslarsko« i »fužinarsko« narječje. Kako smo vidjeli »maslari« su došli prije »fužinara«, ali ne svi, jer su kršćani iz pomenutoga područja pomalo dolazili i bježali pred Turcima osobito onda, ako su vidjeli, da se s prebjeglicama dobro postupa na kršćanskoj strani.

¹⁷ Petar Skok, *Mundartliches aus Žumberak* op. c.

¹⁸ Prema urbaru vlastelinstva u Žumberku od 1656. god. nalazimo selo Šimrakoviće (Koblar A. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko VIII*. 1898. 214.). To je iskrivljeno od Šimrak, koje pleme potječe iz okolice Erceg Novoga..

¹⁹ Cfr. Schumi, *Archiv II*. 183.; *Monumenta XX*. (Lopašić, *Spomenici hrvatske krajine III.*, Zagreb 1889., p. 387.)

²⁰ Klun V. F., *Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain I*. Laibach 1852. g., 38.; *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain Laibach 1849.*, 68. i god. 1851. 28, gdje je u cijelosti otisnut nalog

ljeno žumberačko vlastelinstvo za njihova naselja.²¹ Iza toga su slijedile seobe iz okolice Srba u godini 1538. i 1539.²²

Uskocima su u početku zapovijedali uskočke vojvode, koji su upravljali seobama i bili vojnički vođe naroda i njegovi predstavnici pred vlastima.²³ Godine 1540. imenovan je Bartol iz Ravena prvim uskočkim kapetanom i upravljao je njima sve do 1543. Turci su na sve načine nastojali, da Uskoke natrag prevedu u Tursku, jer im je ovaj pokret za seobom bio vrlo neugodan. Zato su po više puta na granice dolazili s velikim četama, da odvedu Uskoke natrag u Tursku. Tako je godine 1592. imao Hasan prodrijeti u Metliku i odande sve do Mrzlog Polja, da povede nezadovoljne Uskoke sa sobom. Žumberački kapetani znali su vazda spriječiti ove namjere Turaka.²⁴

Za Uskoke, koji su kasnije dolazili, otkupljena su imanja vlastelinstva u Mehovu i jedan dio imanja samostana u Kostanjevici i Pletarju.²⁵ Uskočki kapetani iz ovoga doba spominju

---

Ferdinanda od 24. aprila 1532., da se Uskoci nasele na neposjednuta zemljišta u Krasu, Poljanama i Kostelu. Confer: Schumi, Archiv II. 185. etc.

²¹ Kranjski staleži pišu 14. marta 1533. Ferdinandu, da bi se Uskoci najradije naselili u Žumberku i po gorama do Metlike i Mehova, zatim na imanjima opatije Pletarje i Kostanjevice, a osobito u »Kaltenfeldu« (Mrzlopolje) i »Herzogthumbu« (Vivodina) i u obližnjim mjestima. (Copeybuch der krainer Landschaft u zem. ljub. arh. Kriegshandlung II, 35. apud Schumi, I., 135.

²² Vjesnik zem. arhiva, Zagreb 1907. IX. 125 etc. Schumi, Archiv II. 188. etc.

²³ Kod druge seobe Uskoka spominju se četiri vojvode: Vuk, Milak, Resan i Juraj. Oni su potpisali molbu na Ferdinanda u jeseni 1533. (Vjesnik zem. Arhiva, Zagreb 1907. IX. 118.) Resan Šimunović je dobio poveljom cara Ferdinanda izdatom 6. juna 1535. tri selišta u Grabru. (Vjesnik IX., 122., 123.). Kasnije su se Šišmanovići prozvali Gvozdanovići i dobili su plemstvo 1586. god. radi zasluga vojvode Resana. Juraj Radivojević dobio je u Sošicama 1538. posjed i plemstvo (ibid. 123., 124.).

²⁴ Tursku vojsku vodili su 1542. do Kupe »vlah« Radivoj i Vladislav Stipković iz Glomača, koji je prebjegao u Tursku. (Starine XVII. 175.)

²⁵ Opat samostana u Kostanjevici morao je odstupati Uskocima selo »Jerobitz« (Cerovica) sa devet selišta (Schumi, Archiv I, 148.), samostan u Pletarju Osunju sa osam selišta (»Zu Osseinikgh«). Tu se ne može misliti na selo Osojnik u poličkoj općini Semič, jer tamo nije samostan u Pletarju imao svojih imanja, niti su tamo kada stanovali Uskoci. Ovdje se misli na selo Osunju blizu Cerovice na kranjskoj granici. Isti je samostan morao

se Ivan Vernek (1543—1546.), Lenković (1546—1565.) i Gašpar Rab.²⁶ Novi Uskoci neprestano su dolazili. Valvazor pripovijeda, da je u godini 1597. došlo u Kranjsku na jednom 1700 Uskoka sa ženama i djecom.²⁷ I godine 1600. porasao je broj Uskoka iz turske carevine.²⁸

odstupiti »Stodras« (Stojdragu) sa sedam selišta, »Klein-Kravyakh« (Mali Kravjak) sa dva i »Nässelich« (Nova Sela) sa dva selišta. Gjuro Zobelsberg morao je da daje Uskocima dva naselja u »Staindorfu« (Kamenica) i u »Malenitz« (Malinci) jedno selište. Stjepan Semenić morao je da odstupi neke posjede oko Metlike. Godine 1573. tuži se Iv. Valvazor, gospodar vlastelinstva Thurm am Hart, da mu Uskoci u Osunjoj ne će plaćati desetine (Schumi, Archiv II., 192., 193.

²⁶ Uskoci, koji su prije naseljenja u ovo doba lutali po Kranjskoj, bili su izvrženi teškim progonima. Jednom su se protiv njih pobunili domaći seljaci i ugrabili im svu stoku. Okolni plemići ubijali su ih bez ikakve zadovoljštine (Schumi, Arhiv I, 140—142). Radi toga dolazilo je kod Uskoka do pravih buna. Takvu je jednu bunu digao 1565. Šovat Popović, vojvoda. Početkom godine 1566. upravljaju Ivan Žuičić i Voja Garapić molbu kranjskim staležima, da se Uskocima pomogne (ibid. 151., 152.)

²⁷ Die Ehre des Herzog. Crain² XII. (IV.) 76b.

²⁸ Za ove misle neki, da su bili naseljeni u Gomirju. Dr. Aleksa Ivić preštampano je iz Vjesnika kr. zem. arhiva za god. 1918. i 1921. u posebnoj brošuri radnju o »Prvoj srpskoj seobi u Žumberak«. Zagreb 1920. Ivić se dosta dugo zadržava na pitanju, da li se Žumberčani imadu smatrati Hrvatima ili Srbima. Kod tog treba ukratko kazati ovo troje: prvo to je pitanje danas riješeno. Dioba između Hrvata i Srba je provedena, svakako na štetu Hrvata zahvaljujući politici hrvatskih velikaša i kasnijih protivnika »Vlaha« od 1848. Drugo treba naglasiti, da pravoslavna vjera nije jedini kriterij, da je neko Srbin, kao što nije ni katolička, da je neko Hrvat, premda se na tom osnovu provela dioba. Treće treba da se nadoda, da su Uskoci Žumberački došli, kao što vidjesmo, iz krajeva, gdje se miješalo u ovo doba hrvatsko i srpsko pleme, a koji su krajevi nekada bili čisto hrvatski. Doseljeni elemenat imade dosta romanske primjese. On je bio više manje neutralan. Ovisilo je o uplivu, ko će ga za sebe predobiti: da li Hrvati ili Srbi.